

nr.4
15 noiembrie
2021

OPT

motive

săptămânal de cultură

Amintirile vor păli și vor deforma totul
Doar memoria o să ne aducă înainte și...
Răzvan ȚUPA

Aida Economu

credit foto: Denisa Coman

OPTm

Virtual

Mihai Ene

Rețelele de socializare au scos la iveală un simptom al lumii contemporane, foarte elocvent pentru modul în care a evoluat societatea în ultimele decenii: specialistul de internet. Internetul, ca orice unealtă, este una ce poate fi folosită în mai multe sensuri: este foarte utilă atunci când știi ce așteptări să ai de la ea și cum să o folosești, dar poate deveni și o armă fatală îndreptată împotriva ta însuși atunci când o utilizezi defectuos. Iar pentru că informația este pretutindeni, ne înconjoară și chiar ne asaltează permanent, nu este doar la îndemână, ci a devenit compulsiv-obligatorie, omul contemporan se simte provocat la cunoașterea imediată și rapidă pe care o cer diversele probleme reale ale zilei.

Astfel, atunci când există o criză politică în Orientul Mijlociu, imediat rețelele de socializare se aprind de discuții docte despre diferențele dintre șiiți și sunniți,

despre legile internaționale și reglementările privind intervenția militară în state suverane, despre istoria conflictului israeliano-palestinian etc. Când există o criză economică, toată lumea știe de ce piața liberă e obligatorie și indispensabilă, de ce Wall Street trebuie sau nu să acționeze într-o anumită direcție, de ce intervenționismul statului este sau nu necesar, de ce capitalismul trebuie să moară sau, dimpotrivă, să supraviețuiască neapărat. Despre educație, nici nu mai începe discuția, fiecare pare a poseda rețeta secretă de creare a cetățeanului perfect, integrat, util și fericit, chiar și într-o societate bolnavă și aproape de colaps.

Și dacă am putea considera aceste subiecte ca putând face parte dintr-un orizont al „culturii generale”, iar discuțiile în jurul lor s-ar rezuma la cercul de prieteni, atunci tot n-ar fi nimic rău în asta: în fond, e foarte bine ca oamenii să fie interesați de problemele cotidi-

ene, locale sau globale, într-o lume atât de interconectată ca cea în care trăim astăzi. Problema stă în tonul apodictic în care sunt formulate, de multe ori, mai ales pe rețelele de socializare, diversele opinii și verdicte. Și chiar atunci când intră în discuție un specialist cu notorietate (fie citat, fie chiar în mod direct), autoritatea acestuia pălește, iar experiența unorii de decenii întregi este anulată în fața opiniei – democratic egale – a celui care „știe el mai bine cum stă treaba” deoarece

a citit trei articole pe internet și a văzut un documentar pe Netflix, deci vorbește avizat.

Iar criza medicală din lunile acestea a accentuat această ipoteză: opinia publică a devenit subit expertă în virusologie, în farmacologie, în protocoale medicale... Și dacă intersectăm acest renașterism internautic al omului contemporan cu neîncrederea sa devenită funciară în specialiști, coroborată cu tot felul de teorii ale conspirației care induc ideea că, în general, experții servesc unor interese obscure (fie ale statului, fie ale unor firme private, fie ale, în sfârșit, Ocului Mondial!), avem tabloul complet al realizării pe bandă rulantă de Bouvard și Pécuchet, aruncați dezinvolt în cyberspace. Și nu mai e mult timp până ce specialiștii vor fi înlocuiți în mod oficial, prin presiune publică, de opinia majoritară a acestor fanteze universale competente.

Amintiri cu Gellu Naum

Cristina Bogdan

Pe la amiază, bunicul se odihnea puțin, ieșea în grădină, sub nuc, locul potrivit pentru a-și întâmpina oaspeții. Când vipia zilei dădea semne de domolire, poarta începea să zdrăngănească încetșor și diverse persoane își făceau simțită prezența, iar curtea se anima brusc de discuții și râsete.

Printre vizitatori, se numărau frecvent soții Gellu și Lyggia Naum, un cuplu fascinant, diferit de tot ceea ce cunoscusem. El vorbea seducător, cu vocabule ce dăltuiau fragmente dintr-un univers tangibil și, totuși, ireal, pe care gesturile largi ale mâinilor lui îl călăuzeau până în cea mai tainică încăpereză a memoriei noastre afective. Timbrul vocii era grav, profund, își amprenta epiderma gândurilor, făcându-te chiar să uiți ce anume spune, atent fiind la ascunzișurile și deschiderile cuvintelor rostite prelung, ca într-o psalmodiere.

Ea fuma tacticos și elegant, dintr-un țigaret de argint, și abia aștepta să i se propună să joace o

partidă de canastă. Privea în răstimpuri către el, cu un soi de iubire ce-mi părea pe-atunci comică și întrucâtva neverosimilă, fiind vorba de oameni trecuți de vârtejul tinereții.

După episoade serioase de povestit, Gellu Naum strecura subtil câte o ironie (frecvent chiar la adresa lui), ca pentru a nu crea cuiva sentimentul că s-ar lua prea tare în serios. Râsul lui ascundea, în acele momente, ceva ghiduş și generos deopotrivă și îl simțea copilăindu-se cu pipa în mână, ca un marinar revenit la țarm după furtună.

Câteodată, depănau amintiri din călătoriile lor prin Europa, evocând tărâmurile de neatins pentru muritorii de rând ai perioadei. Germania, Franța, Olanda sau Elveția (unde fusese invitat să susțină lecturi publice) rămăneau pentru noi doar numele unor țări învățate la orele de geografie și arătate cu precizie pe hartă, pentru o notă bună. Însă pentru Gellu și Lyggia

Naum erau locuri prin care hălăduiseră cu aceeași încântare ca pe ulițele Comanei. Nu se simțea deloc în relatările lor superioritatea celor care au străbătut teritoriile inaccesibile, ci dorința de a te face părtaş unei experiențe, de a crea un limbaj comun, pentru o realitate pe care doar ei o atinseseră.

Știam, încă din copilărie, că obișnuiau să le trimită cărți poștale sau scrisori bunicii mei, din vo-

iajele lor de peste hotare. Erau așteptate cu înfrigurare, ca un semn nesperat, venit dinspre lumea liberă. În arhiva familiei am descoperit câteva și, citindu-le acum, când nici cei care le-au scris, nici cei cărora le erau adresate nu mai sunt în viață, am avut senzația că rândurile acestea tremurate mi-i readuc pe toți aproape. Literale mici, îngheșuite, ale lui Gellu Naum, urmate de cele mai mari și mai rotunjite ale

soției sale, mi s-au așezat în minte sub forma unor sonorități. Vocea lui adâncă, îmbrăcând cuvintele așternute pe spatele unei cartoline cu Parcul Olimpic din München, evoca sentimentul însingurării din toamna anului 1977.

În „jalnica dugheană a memoriei” mele, ca să reiau unul dintre versurile lui Gellu Naum, scânteiază, dincolo de gardurile de litere și de povești, amintirea colorată de toate simțurile a casei și a grădi-

nii lor de la Comana. Fascinația *pohetului* (cum îi plăcea să se numească) pentru pisici „inlemnise”, în terminațiile balustradelor și ale băncilor, misterioase capete de feline, pe care mâinile noastre de copii le mângâiau cu toate curiozitățile strănse în buricele degetelor. Ierburile înalte și unduitoare ale curții ce șerpuia la vale înspre mlaștină (semn obsesiv al textelor naumiene), în locul unde se putea ieși direct cu barca la pescuit, mi-au

rămas întâipărite în memoria tactică, după cum mirosul de plăcintă cu brânză și mărar, coaptă de doamna Naum pentru oaspeți, îmi gădila și acum nările. La fel de limpede îmi amintesc de ziua în care fratele meu cel mare a primit în dar *Cartea cu Apolodor*, cu o dedicație pentru care am fost geloasă săptămâni de-a rândul. După cum reconstitui cu ușurință, din povestirile celor apropiați, episodul în care scriitorul i-a adus bunicii mele manuscri-

sul *Zenobiei*, înainte de publicare, pentru a-i afla părerea.

Ce vreau să spun, de fapt, este că pentru mine și pentru familia mea, Gellu Naum n-a fost doar ultimul mare poet suprarealist, așa cum se amuza el însuși să rostească, ci un om în carne și oase, un spectacol viu și tulburător al felului în care poezia poate fi nu doar pândită și așezată pe hârtie, ci, mai ales, trăită.

Piața miracolelor

Diana Nechit

Dacă te plimbi prin Medina marocană după orele prânzului nimeresti în plină siestă. Căldura și aromele pline ale souk-ului îți invadează simțurile, iar mintea refuză să le mai disocieze de o anumită stare de contemplație vecină cu somnolența. De la notele picante ale măslinelor murate și ale condimentelor cu nume greu de ținut minte, dar cu sonorități ritmate, cumin, curcuma, coriandru, înșiruite pe culori, în coșulețe ca niște pălării țuguiate, la cele proaspete de mentă verde și cele dulci, ușor acide, ale fructelor de cactus și smochine proaspete din care alegi o duzină la căruța vânzătorului ambulant și le mănânci pe loc, de la cele mai grele ale cărnii de vită și de berbec ce atarnă în vitrinele măcelăriilor, la fezandat, la cele marine ale pescuitului din zori, totul te învăluie și te împinge ușor spre umbra tufelor de bougainvillea ce ascund mozaicurile alb-albastre ale riad-ului, spre medină. Ieși din vânzoleala din souk, iar străduțele întunecoase și întortocheate ale medinei te atrag asemenea unei preafrumoase curtezane, cu glezne fine și zgomot de brățări. Mi-este puțin rău, o durere de cap și o stare latentă de greață mă fac să caut umbra și o cafea răcoroasă unde să sirotez o infuzie miraculoasă. Deja mă deplasez în voia instincțului, iar mersul meu devine moale, aproape somnambolic, devin una cu căldura, iar faldurile lungi ale rochiei îmi ocrotesc plătirea. Pe nesimțite am ajuns pe strada care înconjoară *Place des Miracles*, din inima Marrakech-ului. Abia mă mai țin pe picioare și încerc să fac față valului de puști care-mi dau târcoale: „Madame, s'il vous plaît,

madame, des sous pour manger...”, a celor care-mi propun contra unei sume hilar de mari să mă ghideze. Din umbra magazinelor, vânzătorii cu ochi languroși mă îmbie cu mătăsuri și giuvaiere, cu greu rezist colanelor din pietre colorate prelucrate de berberi... La fiecare pas o ghicitoare cu ghiocuri vrăjite, un îmblânzitor de șerpi și acele apariții stranii și fascinante ale dervişilor și ale guerrabilor, vânzătorii de apă cu pălării multicolore care-ți astâmpără setea de apă în cupe de cupru sau metal. Contra cătorva dirhami te alegi cu o poză pitorească pentru colecția de pe facebook. La câțiva pași de mine, o liniște stranie învăluie un grup așezat turcește în jurul unei femei învălurite. Întreb și eu câțiva gură-cască și află că este o celebră *conteuse*, care-și câștigă viața hălăduind prin piețe și medine pentru a spune povești în ritmuri de tamburină. Legenda spune că de îndată ce povestea se termină, intri într-o stare de reverie și nu-ți mai amintești nimic din finalul ei. Ca orice occidentală sceptică, mă apropiu amuzată, dar ceva din vana mea balcanică, anii lungi petrecuți în țări africane și arabe mi-au trezit o curiozitate fascinantă. Mă așez și eu cum pot la marginea cercului și încerc să observ mizanscena acestui happening neașteptat. Din vârful unui băț a trasat un cerc în nisip, delimitând spațiul povestirii de cel al publicului. Era învăluită din cap până în picioare în pânze negre, fine, cu broderii măiestre, iar tălpile și mâinile erau pictate cu henna în arabescuri și dantelării complicate. Brățări de argint cu pietre albastre, acel albastru unic al prinților deșertului m-au făcut să-mi dau seama că făcea parte din

misterioasa seminție a touaregilor. Îmi zâmbește complice și-mi face semn să mă apropiu. Dau să fug, dar picioarele mi se transformă în fuioare de bumbac. Îmi întinde tamburina și-mi șoptește în franceză: „quelques sous pour la conteuse, pour faire venir l'histoire”, îi întind o hârtie de zece dirhami și mă întorc năucă la locul meu. După un scurt intro la tamburină, povestea începe, în arabă, în franceză, în spaniolă și într-un dialect complicat, *tamachek*, cuvintele se înșiruie rotunde și pline de miez: este legenda tuaregilor, a preaiubitei căpetenii Diab, care împreună cu patruzeci de tovarăși reușesc să scape locuitorii unui *ksar* îndepărtat din deșert de un duh răuvoitor căruia i se sacrifică în fiecare zi o preafrumoasă virgină. În semn de recunoștință, curajoșii luptători au primit în dar patruzeci de soațe una mai frumoasă decât alta... De la un verset la altul, sunetul tamburinei marca intermezzouri ritmice, iar din vârful bățului, Noufa desena semne magice în nisip. Mi-e din ce în ce mai greu să-mi țin ochii deschiși, povestea merge mai departe, soațele fac prunci, iar războinicii, toți cei patruzeci, pleacă pe neașteptate spre alte zări, spre alte victorii... Nou-născuți capătă numele de *touarek*, cei abandonți, iar de aici încolo povestea devine din ce în ce mai complicată, înțeleg că femeile încep o nouă eră matriarhală... Noufa își însoțește vorbele din mișcări ritmate ale limbii, iar acel sunet vibrant, aproape războinic îmi încrețește ușor pielea de pe ceafă. Prima povestitoare, Noufa, a pornit într-o zi din oaza ei spre medinele Marocului să vestească despre această seminție de femei și

să țină departe năvala bărbaților... nu știu dacă s-a mai întors, mama ei o așteaptă încă în fața cortului, iar din lacrimile ei se nasc acele pietre rare, trandafirii deșertului. În fiecare an o altă povestitoare pleacă în căutarea celei plecate, iar trandafirii sunt tot mai deși, în aceea culoare ciudată a dunelor măturate de vânt.

De la moschee se aude muezinul. E rugăciunea de la ora opt seara. Îmi dau seama că stau la o cafea, într-un fotoliu de rafe, iar după zâmbetul complice al băiatului cu ceaiul, înțeleg că am dormit vreo oră bună. Piața e pustie, au plecat și dervişii și îmblânzitorii de șerpi. Un puști de vreo zece ani se apropie de mine și-mi întinde o piatră roz maronie: „Pour vous, madame, pour faire venir l'histoire...”. Fuge și se pierde pe străduțele medinei, vânzătorul zâmbește iar, mă ridic și plec spre hotelul din care urma să plec a doua zi dimineața spre casă.

Pe fundul valizei, găsesc un sămbure uscat de fruct, două scoici și un șirag de mărgelile albastre-albastre... Nu știu când le-am cumpărat, dar le port și astăzi, iar degetele mele recunosc fiecare undă și fiecare nuanță din povestea acestor pietre. Doar ele...

Aida Economu: Un telefon de platou

Aida are capacitatea rară de a intra în paginile de carte. O lași, bine-merci, lângă un raft, și dispăre, cum mi s-a întâmplat mie odată, la Biblioteca Națională: am întors capul, iar Aida era deja o lumină care se prelingea pe muchia unei cărți. M-am uitat de aproape ca să citesc titlul: *Il libro delle case* de Andrea Bajani, în original. A petrecut ceva timp pe-acolo, iar când a ieșit, mi-a spus conspirativ: Ascultă, Zenob, nu cumva știi vreo casă de vânzare prin Cotroceni? Lasă, s-a răzgândit ea, și dintr-un salt era pe alt raft. Atunci am văzut că are și aripi. Pe la filmări plutește între platouri, iar după aceea, când te uiți la filmele ei, ai impresia că sunt efecte cinematografice, când de fapt sunt pe bune. Diminețile se plimbă prin Grădina Botanică, însoțită de un câine, pe nume Ilie, care e și el cititor. Zilele trecute stăteau pe-o bancă – ea, răsfoind plictisită un număr din Forbes, iar Ilie cufundat într-un volum de Balzac.

1. Cu ce personaj de ficțiune te-ai duce să-ți cumperi haine și de unde?

Aș merge cu Doamna T. în Umbria. Știi unde e asta, Zenob? Precis nu știi! E în centrul Italiei, între Florența și Roma. M-aș duce cu ea să ne cumpărăm amândouă pulovere și cardigane din cașmir, cașmir Carriagi vopsit cu plante de artizani. În ceea ce mă privește, aș căuta un pulover culoarea untului și un cardigan albastru, vopsit cu drobușor.

Cu siguranță, Doamna T. ar merge pe roșu și albastru și le-ar purta cu fuste conice din stofă sau mătase; cardiganul l-ar ține pe umeri întotdeauna. Apoi ne-am mai învățat pe ici pe colo, am da peste cap câte un espresso, într-un băruleț de cartier, și ne-am abținem de la prăjituri. La cină am vorbi despre iubire și despre mâncare. Știind că a doua zi urmează să plec la Berlin, Doamna T. mi-ar da câteva adrese ale unor magazine de mobilă și m-ar sfătuși să-mi cumpăr un scaun Pretzel pentru birou. Și i-aș urma sfatul, desigur!

2. Ce obiect magic ai?

Port după mine, la spectacole, la audiții, la filmări, cartea *Clipe de viață*, cu și despre Gina Patrichi. Ai citit-o, Zenob? E o carte norocoasă, cel puțin pentru mine. Înainte de orice eveniment important, o deschid la întâmplare și citesc pasajul pe care îmi pică ochii. Întotdeauna e ceva oracular, îmi dă cheia, îmi indică drumul pe care s-o iau.

3. Am auzit că la niște filmări ai chemat și poliția...

S-a întâmplat la serialul Pro-fu'. Te-ai uitat? La sezonul al doilea, cred. Aveam o secvență de noapte, exterior, în care eu trebuia să sun la poliție. S-a filmat un cadru larg – formam 3 cifre aiurea, la-ntâmplare. Dar la cadrul strâns, am simțit ca una dintre camere vede ecranul telefonului și am format 112. Am apăsat să sun și am și închis instant. Telefonul era unul de cadru, nu foarte bun și din cauza frigului s-a închis. Așa că l-am predat departamentului Props, unde a fost pus la încărcat. Jumătate de oră mai târziu vine cineva de la Producție să mă întrebe dacă am sunat la poliție, căci pe telefon apar 21 de apeluri nepreluate de la 112. Evident, un mic fir de vinovăție mi s-a instalat pe șira spinării. Ce era de făcut? Până la urmă, au sunat înapoi să le explice că e o filmare și că ne cerem scuze etc. Mi se pare c-am scăpat fără amendă, dar asta e secundar. Ce e și mai frumos este că exista în scenariu și o secvență în care venea poliția în urma telefonului meu. Prin urmare, o mașină de poliție se afla la cadru. Unul dintre băieții de la craft, trimis să lase niște baxuri de apă în mașină, să le avem mai la-ndemână, s-a chinuit vreo două minute să deschidă portiera a ceea ce credea că este mașina de poliție de la filmare, dar a fost „incolțit” de doi polițiști veritabili. Era chiar mașina de poliție adevărată... Întotdeauna realitatea e mai tare ca filmul.

Midnight in Bucharest

Alexandra Niculescu

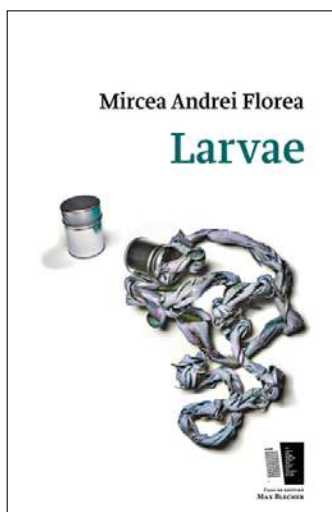
A fost o vară ca nicio vară, în care seara inspiram mirosul grădinii proaspăt udată și citeam *Vara* și *Nunta* și *Primul om*. Mă gândeam mult la Oran, Alger, Tipaza și Djémila. Pe Camus la început îl confundam cu Humphrey Bogart, din cauza pozelor cu țigara în gură. N-am visat să-l copiez, doar să mă refugiez în lumina văzută de el, în schimb, un timp, am vrut să-l imit pe Saramago, să eliberez frazele de puncte, de virgule și de majuscule, dar când am ajuns să împărțim aceeași țară – deși el era practic pe o insulă –, deja săriam la alt scriitor, Pamuk, căruia îi cumpăram cărțile și-n spaniolă și-n engleză ca să fiu sigură că am

prins esența cuvintelor lui, care în turcă sunau mult mai melancolic și melodios. Erau deja trei întâlniri ratate, iar atunci am văzut un film cu un actor care mi-era antipatic și cu multe clișee, dar care reușea întâlnirea asta cu toți marii. Se numea *Midnight in Paris* și deși râdeam și șopteam: ce prostie, mă apropiam de scaunul din față și-mi ziceam: ce noroc pe enervantul ăsta, uite-l și pe Fitzgerald, uite-l și pe Hemingway.

Puteam să încerc și eu ca în film, totuși am ales altceva, puțin mai mârșav, dar trebuia. An după an venea în București un poet-critic literar de peste mări și țări și știam că el vorbise cu Philip Roth,

Murakami, Pamuk, Ian McEwan, Doris Lessing și cu alții, nu prin vreun e-mail, nu la telefon, ci față-n față, se priviseră, dăduseră mâna, poate luaseră câte o alună din același bol sau împărțiseră o sticlă de vin. Ne-am împrietenit și i-am zis în glumă adevărul: voiam să caut în ochii lui fețele lor, cuvintele lor, gesturile, momentele în care se vedeau în el, ca să înțeleg ceva. Nu era ușor pentru că se intimidă, dar știam că sunt acolo și așa am vorbit cu Doris Lessing, i-am zis că-am găsit *Carnetul auriu* la mai puțin de doi euro și a răs, i-am zis că *Walking in the Shade* a stat mulți ani pe biroul meu, iar ea și-a amintit de Rhodesia și de

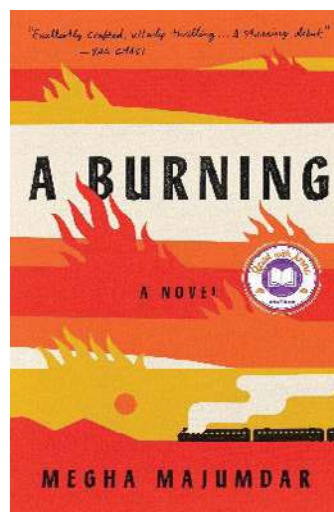
când lucra ca secretară și de toți iubii ăia ai ei. Poetul-critic voia să vorbească despre el, dar eu scormoneam după toți ceilalți, ca-n *Fantoma* cu Whoopi Goldberg, da, el era un fel de Whoopi Goldberg și-l puneam să deschidă ochii mai larg să dau la o parte straturi după straturi care nu mă interesau și să ajung la cine voiam; am găsit-o chiar și pe Elif Shafak, cu inelul ei imens turcoaz și cu cel în formă de piramidă: trebuie să scrii despre ce n-ai voie, mi-a spus, dar voiam să dau de Clarice Lispector, știam că și el era fascinat de ea, totuși erau doar articole și cărți, era prea tânăr ca s-o fi cunoscut.

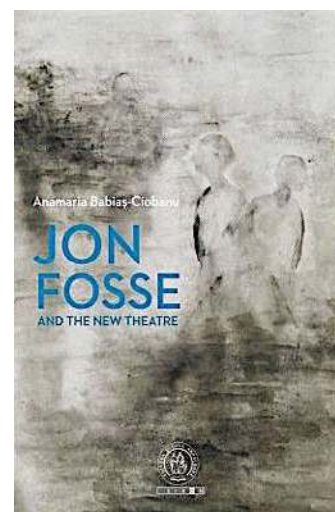
Mircea Andrei Florea – *Larvae* (Casa de Editură Max Blecher, 2020)
Cu un limbaj electrizant, voit abstractizant, dar, pe alocuri, artificial, Mircea Andrei Florea debutează cu un volum care „înregistrează vibrație” și „din vibrație, emoție”. Ceea ce frapează la *Larvae* este melanjul dintre retro-modernism, romantism edulcorat și o poetică a depărtărilor ușor sintetică. (Emanuel Lupașcu)

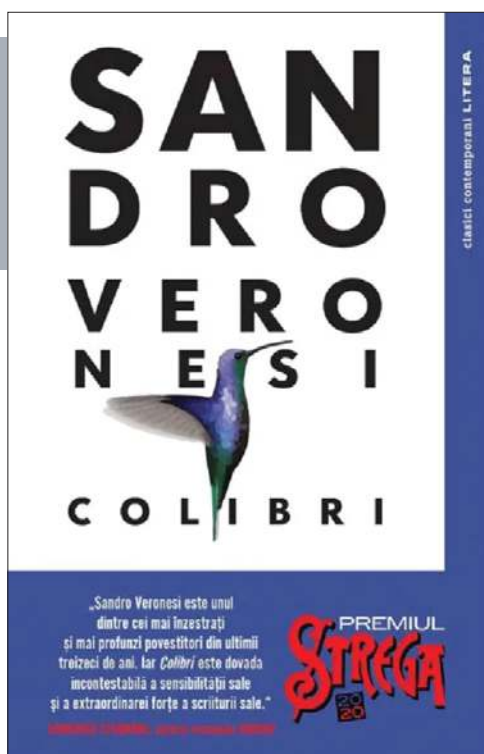
Amélie Nothomb – *Pétronille* (Editura Trei, 2021)
Romanul acesta s-ar fi putut numi foarte bine „Ruleta rusească”, pentru că abia când în scenă își face intrarea acest „joc” nebun, adică spre final, romanul capătă cu adevărat ceea ce se poate numi un conflict. Până în acel moment este o carte lejeră, aș putea spune chiar efervescentă, în bine-cunoscutul stil al lui Amélie Nothomb, în care principala temă este literatura și consumul de șampanie, practicate de două scriitoare cu vieți cât se poate de diferite, dar care, dintr-unul sau mai multe motive obscure, ajung prietene. O prietenie pe viață și... pe moarte, așa cum se va vedea în finalul romanului. (Romeo Ilie Aurelian)

Megha Majumdar – *A burning* (Scribner UK, 2021)
Amir este de profesie avocat, fiul a doi medici plecați din Pakistan în Statele Unite ale Americii. El își expune indirect câteva dintre problemele identitare legate de religia islamică și adaptarea la viața americană. Romanul sondează sufletul uman din unghiul acesta: un asiatic ce trăiește în SUA nu știe exact dacă dorește cu adevărat să fie american, deși în același timp încearcă să se plieze vieții de pe acest continent. Această poveste a făcut parte din New York Times 10 Best Books of 2020 și din Barack Obama's Favorite Books of 2020. Romanul este și unul dintre finaliștii la Andrew Carnegie Medal for Excellence in Fiction/2021. (Diana Dragoman)

Jon Fosse și Lars Saabye Christensen – *Refugii utopice*
Aplombul deconcertant al scriiturii celor doi autori norvegieni (Jon Fosse, ca dramaturg și Lars Saabye Christensen, ca poet și prozator) se întâlnește, de multe ori, intertextual, în disecarea unor teme ori particularități specifice dimensiunii postmoderne. Aflat la granița dintre absurd și suprarealism, teatrul lui Jon Fosse e un teatru paralogic, marcat de ritmări cu tentă poetică, de cadări și repetiții paroxistice, de automatisme ale limbajului prezentate într-o alură unică literaturii norvegiene. Universul din *Vizionare* imaginat de Christensen este cel al deposezaților; Aluvionar, personajele lui Christensen, cară după sine întregul existenței, înaintând impasibili către sfârșitul inevitabil, ducând după sine o formă de tristețe indecidabilă. (Ioana Hodărnău)

Sandro Veronesi
Colibri
Editura Litera, 2021

Romanul *Colibri* are în centru un personaj memorabil prin constanță: Marco Carrera, de profesie oftalmolog. Adevărata dramă din viața lui Marco Carrera a fost iubirea platonice, de o viață, pentru Luisa Lattes, fata de care s-a îndrăgostit la nouăsprezece ani, pe când ea avea numai trei-sprezece, dar cu care nu a reușit niciodată să lege o relație propriu-zisă, deși au fost ocazii. Ceea ce a făcut imposibilă această utopică unire se pare că a fost contradicția flagrantă dintre „nemișcarea” lui și neputința ei de a se opri dintr-o fugă nebună. O contribuție substanțială la reușita acestui roman o au interferențele culturale, acesta fiind garnisit din belșug cu referințe din

domeniul psihologiei și al psihanalizei, al medicinei, al religiei și spiritualității – al misticii creștine, iudaice și hinduse –, cu subtile referiri la simbolism, istorie, literatură și muzică. Nu lipsește nici sportul și nici lumea virtuală. Desigur, apar și observații de modă culturală, cum ar fi postumanismul.

Pentru mine, romanul *Colibri* a fost și probabil va rămâne o perioadă unul dintre cele mai bune romane citite în ultima vreme, fiind de departe cea mai profundă lecție de viață împachetată livresc, expusă cu eleganță.

Aștept cu nerăbdare și ecranizarea aflată deja în lucru, sub bagheta regizorală a Francescăi Archibugi. (Romeo Aurelian Ilie)

Alice în Țara Internetului

Roberto Merlo

Omulețul roșu a apărut în 2004, iar eu l-am tradus în italiană, pentru prima oară fragmentar, în 2010 (Bagatto Libri, Roma). A urmat o ediție completă, în 2011 (Nikita Editore, Firenze), iar recent am revăzut textul pentru ediția de la Sandro Teti Editore (Roma, 2021). În românește, după câte știu, până la ediția de față, a mai apărut o versiune electronică, în 2012.

Romanul de debut al Doinei Ruști, una dintre cele mai originale voci ale generației de prozatori din România post-decembristă, *Omulețul roșu* ilustrează deja toate particularitățile producției ulterioare a prozatoarei: aplecarea spre construcția complexă a discursului narativ, jonglând între anecdotice și epic prin întrețeserea a numeroase fire secundare în urzeala narativă principală; inserțiile onirico-fantastice care contrapuntează un realism aproape ostentativ; transferul continuu între trecut și prezent și atenția pentru destinele individuale în contextul marilor mișcări istorice și sociale; utilizarea creativă și personală a limbajului și a stilurilor narative,

sub semnul hibridizării registrelor și genurilor.

În *Omulețul roșu*, conform modelului „poveste în poveste” folosit și în romane ulterioare precum *Zogru* sau *Lizoanca*, de exemplu, discursul narativ este construit prin intersectarea a numeroase micropovești conectate atât între ele, cât și cu macropovestea-cadru, alcătuită din narațiunea convergentă a vieților celor doi protagoniști, Laura și Albert.

Acțiunea e fixată pe la începutul anilor 2000, perioadă profund marcată de trecerea dificilă și complexă de la sufocantul național-socialism al regimului Ceaușescu la un consumism nu mai puțin radical, nemilos și dezumanizant, deși într-un mod diferit. Laura Iosa, o femeie singuratică, de vârstă mijlocie, fără prieteni, care nu a avut relații romantice sau sexuale de unsprezece ani, rătăcește printr-un București post-totalitar dezorientat și agresiv, populat de falși revoluționari și intelectuali vlăguși (*castrați*), *lolite* ariviste, doctori venali, părinți decăzuți și psihiatri dependenți de droguri – un teritoriu stăpânit de

răpitori, impostori și ucigași. Din periferiile precarității sociale și economice în care se află, Laura se uită la mizeria din jur, cu cinism și deziluzie, luptându-se să rămână pe linia de plutire, dar așteptând, cu o convingere nespusă și secretă, un eveniment special, care să-i schimbe viața. Iar singura ușă deschisă este Internetul, aflat atunci încă la începuturile lui.

Acțiunea principală este constituită de încercările Laurei, un personaj musilian, incomod, neadaptat, de a supraviețui în peisajul urban moral și intelectual dezolant. Periplul picaresc al Laurei intră în atingere cu *coming of age* al informaticianului cu veleități de *hacker* Albert, în sine aproape un *Bildungsroman* exemplar al generației „decrețelor”, presărat de-a lungul romanului și cuprinzând evenimente plasate puțin înainte de Revoluție și după aceea, până în prezentul profesiunii Laurei.

Romanul se construiește ca o „matrioșcă”: povestea Laurei, relatând perioada scurtă între sfârșitul lunii februarie și sfârșitul lunii martie, conține povestea omulețului roșu despre

Albert și alte narațiuni secundare care adâncesc narațiunea în trecut.

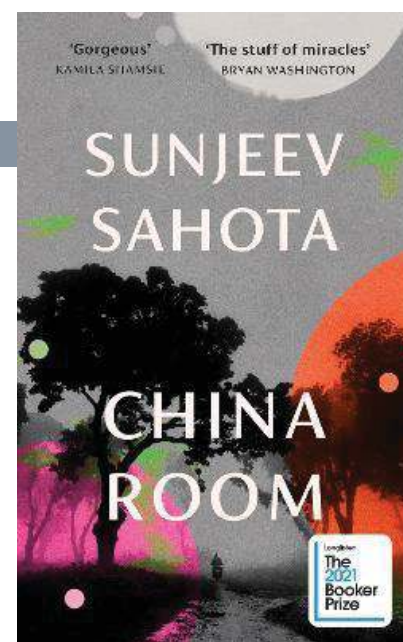
Alazarul în care intră Laura este, în cele din urmă, lumea poveștilor, artificială analogă cu cele imaginate și profețite în primii ani entuziaști ai revoluției digitale. Orașe enigmatice populate de pasaje secrete și mesaje indescifrabile, căderi amețitoare în întuneric, urmări în viteză și zboruri eterice, creaturi monstroase sau curioase, peisaje stranii și tulburătoare, o prăpastie în care prind viața oamenii care poartă ascuns în sine un mesaj format din cuvinte luminoase, un copil încă nenăcut, dar care face minuni, un alai de încălțăminte animate, cărări periculoase, o misterioasă vilă albă și o gazdă zâmbitoare, toate acestea și multe altele sunt *alazarul*, pur *sense of wonder*, o lume halucinantă, convulsivă, absurdă însă coerentă și reală cum numai fantezia știe să fie, o *Țară a minunilor* electronică bizară și imprezvizibilă în care Laura se aventurează încântată și neînfricată, ca o Alice telematică.

Prin lume

Diana Dragoman

Sunjeev Sahota a publicat anul acesta în luna mai romanul *China Room*, cu un titlu parcă menit să atragă cititori de toate tipurile. Naratorul este un adolescent de optsprezece ani care pleacă în Punjab, la rude, înainte de a-și începe studiile universitare la Londra. Alienat și dependent de heroină, și-a pus în bagaje o serie de cărți menite să îi readucă poftea de viață. Vizitându-și unchiul, el află povestea străbunicii sale,

care a stat izolată într-o cameră, alături de alte două fete, după ce toate fuseseră căsătorite cu trei frați. Soacra lor este cea care le duce în compania soților; fetele nu își cunosc deloc soții, în vreme ce ei știu cine le este soție. Totul se întâmplă în întuneric, la o fermă, într-o perioadă când India trece printr-o criză economică și politică. Și această istorisire dă greutate romanului. Nominalizat la BOOKER PRIZE.

Răul ca iteratie

Adrian Lesenciu

Creat pe tema eternă a bine-lui și răului, remarcabilul roman al lui Radu Găvan, *Isus din întuneric* (Ed. Litera, 2021, 511p.) propune o dezvoltare arborescentă, fractală, într-un set de aparente povești în ramă, care păstrează drept etalon fractal răul și care se multiplică dezvoltând obsesia în mintea cititorului. La acest nivel, obsesia are aceeași intensitate ca în textele lui E.T.A. Hoffmann și păstrează prin intermediul referențelor literare conexiunile cu marile texte ale literaturii universale, inclusiv cu cele ale amintitului prozator german. În paginile romanului *Isus din întuneric* se construiește o teologie inversă, aparent așezată pe coordonatele dualismului lumină-întuneric, în fapt pe cele ale dualismului bine-rău.

Firul narativ al romanului, dezvoltat iterativ pe paliere tot mai complexe, pleacă dintr-un sat german, Kreitfeld, unde se naște Isus din întuneric, pentru a se dezvolta prin povestea copilăriei acestuia, spusă într-o emisiune televizată de un clarvăzător și de un scriitor. Eroul romanului, Amadeo Engelbert, crescut de mama și de bunica lui, dar rămas singur, dă frâu căutărilor interioare care se alimentează din realitate și din cărți, bănuind că tatăl său ar fi scriitorul și criminalul Ludwig Admstadt. Căutările în diferitele planuri ale lucrării descoperă rezistența prin fragilitate, cum o numește Radu Găvan, rezistența prin credință sau artă (tânărul Amadeo Engelbert ajunge rock star în trupa *Jesus from Darkness*) dar

și transmiterea răului în stadiu germinal, a legăturii personale cu întunericul întărite prin violență, ruptură, distrugere. Așadar, în Amadeo în primul rând, dar și în celelalte personaje pe diferite paliere ale lecturii, sămânța răului e deja plantată; lupta interioară

cu ideile și fricile, cu obsesiile trecutului, sunt doar încercări de a rezista, de a nu permite întunericului să cuprindă totul. Radu Găvan propune, în labirintul propriu său roman, o analiză complexă a răului pentru a înțelege procesul iterativ de extindere a metastazei.

Isus din întuneric

RADU GĂVAN

Cu toții suntem texte

Bianca Alecu

Lumea digitală are propriile reguli de funcționare, comportamente așteptate, tolerate sau interzise, precum și sentimente, nostalgii sau proiecții mentale aferente. Adeseori, lumea virtuală, cea modelată prin activitatea noastră în rețelele sociale, forumuri, grupuri de discuții, bloguri, vloguri și altele asemenea este opusă conceptual lumii reale. „Ați vorbit online sau față în față?”, „Este un mare influencer, dar în lumea reală este timid”, „Suntem prieteni doar pe Facebook” sunt câteva dintre modurile simple în care această opoziție real-virtual a penetrat discursul oral comun.

Mi-am propus să schițez în această rubrică unele dintre fenomenele lumii virtuale care modifică lumea așa cum o știm, cunoscută acum și ca „lumea reală”. Din capul locului trebuie spus faptul că dihotomia real-virtual, prin care ne reprezentăm im-

pactul internetului de la sfârșitul secolului trecut, este una pur teoretică. Ne ajută să trăim cu virtualitățile digitale care ne-au picat în mâini aproape fără să ne dăm seama. În fapt, lumea virtuală are semnificațiile sale cu drept la existență, în aceeași măsură cu lumea reală pe care dorim, uneori, să o păstrăm intactă – chiar cu o superioritate atribuită. Copiii nu se mai joacă în fața blocului, nu mai citesc, stau pe tablete, sunt mereu online... Întâlnirile romantice au trecut din restaurante sau parcuri în săli de chat sau conversații private. Chiar și ritualurile de înmormântare au un pandant virtual, prin site-urile care furnizează un fel de spațiu de reculegere online pentru persoanele aflate la distanță. Toate aceste schimbări sunt adesea văzute ca alterări ale unui *status quo social*. Schimbarea în sine nu este bună sau rea, ea pur și simplu

există – și trebuie, ca societate, să ne aplecăm asupra ei pentru a ne putea înțelege trecutul recent și viitorul: *the internet is here to stay*.

Pe internet, cu toții suntem texte. Profilul de Facebook – un text organizat în descrieri civile (nume, vârstă, sex, statut marital), texte personale, comentarii. Blogul personal sau profesional – o colecție de texte despre un subiect. Comunicarea dintre oameni, prin aplicațiile de mesagerie integrate în platformele sociale (Messenger) sau independente (Whatsapp), este o circulație de texte prin care ne reprezentăm ideile, dorințele, părerile și realizările. După ce putem accepta metafora propusă, alterând postmodernist celebrul dicton al lui Buffon, *le texte, c'est l'homme!*, vă propun dezvoltarea următorului nivel: șirul de caractere ce compun un mesaj verbal este un șir de cifre

cu însemnătate informatică. Comunicăm în mod simultan cu un program pentru a ne comunica pe noi înșine altora. Aici cred că se cuprinde miezul mirajului lumii digitale. Ce facem cu el? Ce facem cu memele, videoclipurile, selfiurile, TikTok-urile, Wikipedia, fenomenul *fanfiction* și toate celelalte moduri în care comunicăm și creăm pe Internet? În primul rând, ca în cazul insectarelor, prindem specimenul. Dacă nu este deja discutat (ceea ce este destul de improbabil), îi dăm un nume și o descriere succintă. Apoi îi intuim semnificația mai largă pe care acest „specimen” de comunicare digitală îl are în întregul ecosistem virtual. De ce? Pentru că așa putem înțelege câteva crâmpie din dubla realitate care ne înconjoară și din contemporaneitatea care, de ce să nu recunoaștem, uneori ne ia prin surprindere.

PE MAMA O CHEMA JOHNNY

de Leonard Ancuța

avea mâini din pâine albă și buze à la Eva Angelina
și mai tot timpul cânta prin casă
treceau batalioane române carpații.
copiii râdeau de mine la școală,
dar mama mea a fost cea mai bună din lume,
picta dimineața în fereastră
răsăritul soarelui, doar pentru mine.
îmi dăduse o lumină pe care o duceam peste tot;
lumea se uita ciudat la mine, făcea mișto de mine că
pe mama o chema Johnny,
până-ntr-o zi când niște tipi s-au luat de ea și-au bătut-o
și tata era să împuște tot cartierul.
mama avea buze roșii parcă mușcase inima unui diavol și
când a murit lumina mea a plâns până s-a făcut întuneric.

Frici din cărți

Bogdan Tănase

Dostoievski îl proiectase pe Mișkin ca pe un Stavroghin & Raskolnikov, arogant, terifiant, ca mai apoi, după o iarnă intensă de scris și rescris radical planurile, să se apropie de ce îl bântuia de mult, de omul „integral minunat”. Frumusețea care e posibilă prin prezența *crăpăturilor*, a fragilității, a slăbiciunilor.

Cu genealogia sa christică și don quijotescă (minus umorul acestuia, după cum îl descrie însuși Dostoievski), personajul e printre foarte puținele pozitive care conving și persistă. „O inimă slabă și, totodată, o mare forță a Binelui”. Nu degeaba Bahtin îl considera pe Dostoievski scriitorul cu adevărat dialogic (Tolstoi e monologicul). I-a ieșit și acest „dialog”, printr-un singular personaj. „Idiotul”, cel care nu răspunde *comme il faut* așteptărilor, solicitărilor societale.

Oblomov e imaginea omului pe care îl încearcă aparent frica, adică „scoaterea din starea de liniște”. Frica de exterior, de apropiere, de frig. Omul utopiei somnului. Utopia somnului, ca formă a Neutrului, atât de frumos definită de Barthes, și care i se potrivește ca o mânășă

croșetată în multe detalii ale lui Oblomov: ca formă de a fi în doi, ca act de iubire absolută, „fantasmă de aur”, care abolește frica de a fi văzut în timp ce doarme, atins.

Somnul lui Oblomov, retragerea lui, ca forme ale actului încrederii absolute, actul bunăvoinței prin care îi oferi Celuilalt un moment din intimitatea ta. Lui Oblomov nu îi este teamă să își arate, repetitiv, cu pathos, această frică de exterior, din dorința de a-și vindeca singurătatea, tuturor celor care-i trec pragul, animați de intenții bune sau rele deopotrivă. E forma lui de rugăciune. Frica, încheie Barthes excursul său voit fragmentat prin categoriile bune ale Neutrului, este combătută prin rugăciune, cu transformarea demonilor în „zeișori”. „Care frig?”, întrebarea lui Alexeev, ca și tot efortul celorlalte personaje din jurul patului singurătății sale, al loialului Zahar, al prietenului Andrei, îl ajută cu încă un pas mic pe Oblomov să intre în această formă de comunicare, să zdruncine frica.

La litera K din pseudo-dicționarul lui Flaubert se află un

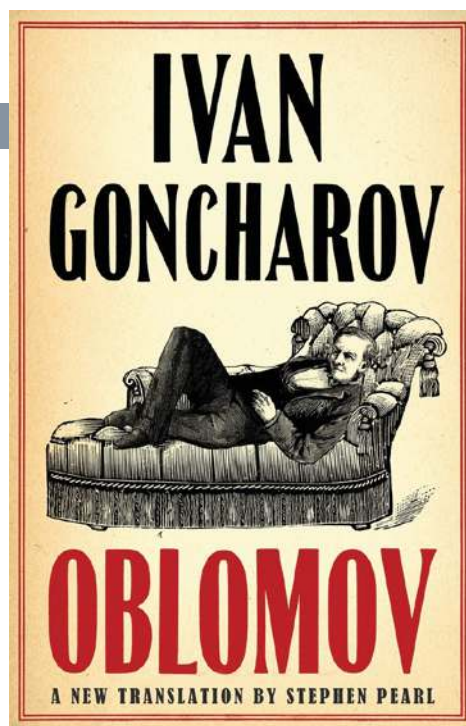
singur cuvânt: keepsake (albumul împodobit cu gravuri, în care se scriau versuri, obiect la modă în Franța romantismului). Flaubert îl definește sec și precis, subliniind-i valoarea de obiect al nimicului vulgar și al ipocriziei societale: „trebuie lăsat la vedere pe o masă din salon”.

Ezitatea lui Mișkin, teama lui Oblomov sunt însă simple forme de nimic, nu au nimic din show off-ul ipocriziei. Sunt scânteieri ale bunăvoinței, ale liniștii și delicateții. Vor să transmită celor care îi văd, chiar și indirect, intermitent, ceea ce scria Borges în

epigraful primului său volum de poezii:

„Nimicurile noastre diferă foarte puțin; este o circumstanță trivială și întâmplătoare aceea ca tu să fii cititorul acestor exerciții, iar eu autorul lor”.

Poate că nu e cu totul greșit să ne gândim și la aceste forme de scânteieri ale delicateții umane, mai ales acum. Să încercăm să completăm în *keepsake*-ul colectiv, în sensul lui original, pe care frica de acest necunoscut ne tot îndeamnă să-l umplem, online sau nu, cu nimicuri care nu obosesc.

Vacanțele scriitorilor

Litera Mov

Doina RUȘTI

Vara s-a dus demult, iar în amintirile mele au rămas doar căldurile cele mari, când asfaltul se face piftie, iar aerul se umple de litere, multe, de toate mărimile, constelații de litere. Tot Bucureștiul este asaltat vara, mai ales *F*-urile îmi sar în ochi, așa am crezut, de fapt, pentru că într-una din zile, când moșăiam pe terasa de la Lido, am văzut ceva colorat departe, spre Nottara – o literă mov. Nu era lila sau violet sau mai știu eu ce nuanță, ci acel mov al mărilor homerice, știți, de altfel, ca vinul vărsat pe o față de

masă imaculată. Primul impuls a fost să mă târăsc până acolo, cu tot soarele care urla la mine, dar n-a mai fost nevoie, pentru că venea ea, plutitoare, ca un gând pe care l-ai aruncat demult, dar care continuă să te urmărească. Când a ajuns în dreptul meu am știut c-avea planuri cu mine și ținându-mă după ea, am dat nas în nas cu un Cobzar plin de amururi. Unde alergă așa? – m-a luat el în primire, oferindu-se imediat să mă învețe să cânt. Aceasta ar fi o poză, din albumul meu de vacanță.

O vară de neuitat

Radu ALDULESCU

Pe 10 iunie, anul acesta, în vârful stării de alertă, am ajuns la mare, grație unei cazări gratuite, obținute prin cel mai bun și cel mai vechi prieten al meu, Cristian Jora. Ne știm de când aveam amândoi șase ani. Am descins, așadar, cu Alina, într-o stațiune aproape pustie, într-un hotel cu 100 de camere goale, dintre care am ocupat una cu vedere la mare.

POEM EPIDE(R)MIC

de Mihai ENE

Mă trezesc și mă spăl pe mâini.
Îmi beau cafeaua și mă spăl pe mâini.
Citesc și mă spăl pe mâini.
(Lectura e un virus teribil, dar nu foarte contagios.)
Mănânc și mă spăl pe mâini – de două ori,
înainte și după, uneori și în timpul mesei.
Văd filme și mă spăl pe mâini în pauzele publicitare –
nici nu știți ce facăștia în filme, niște iresponsabili,
merg în baruri și restaurante pline ochi, se plimbă prin parcuri,
se ating, uneori fac sex cu necunoscuți/te fără să îi întrebe
dacă au 14 zile de stat în casă sau să le ia măcar temperatura înainte!
Mă uit la televizor și îmi vine să mă spăl pe mâini tot timpul –
sunt unele personaje publice după care îți vine să faci și duș!
Adorm și mă spăl pe mâini și visez că mă spăl pe mâini și
mă trezesc în mijlocul nopții doar ca să-mi împlinesc visul!

Recitiri, vingt ans après

Ștefan FIRICĂ

Într-un august petrecut mai mult pe-acasă, o recitesc printre altele pe Henriette Yvonne Stahl. Am descoperit-o în anul de masterat, într-o primăvară târzie, când mi s-a întâmplat un lucru nerecomandabil unui cititor care se vrea profesionist: m-am vag îndrăgostit de autoare. Avea o scriitură descusută, ticsită de improprietăți franțuzomane, dar cu strania proprietate de a teleporta contradicțiile eroinei, pe care le bănuiam la limita suprasenzorialității. Așa mi se părea mie atunci, citind *Steaua robilor*, pentru cursul Elenei Zaharia-Filipaș.

Acum, la recitare, nu pot decât să mă întreb unde ești copilărie, cu pădurea ta cu tot. Un paradox mă mai intrigă, totuși. Henriette

Yvonne Stahl scrie mai bine atunci când e mai puțin ea însăși, și anume în romanul ei de debut *Voica*, replică feminină a lui *Ion*. Îi reușește acolo una dintre cele mai memorabile țărânci din literatura română, ale cărei strategii de supraviețuire, ca femeie infertilă într-o familie tradițională, dominată de palma grea a bărbatului, ar merita mai multă atenție din partea studiilor feministe. Dar pe adevărata Henriette o descoperi acolo unde nu se „obiectivează” și unde o trădează stilul. Mai puțin în laudatul *Între zi și noapte*, unde s-a zvonit că și-a amestecat cerneala Ion Vinei, și mai mult în *Steaua robilor*, cartea rebelă pe care la bătrânețe, înțelepțită, autoarea a repudiat-o.

Amatorii de biografeme, plantate la tot pasul în romane, le pot căuta în ficțiunea memorialistică *Martorul eternității*, cu condiția să nu se aștepte la mari indiscreții.

Născută o dată cu secolul XX și cu trei ani înaintea lui Anaïs Nin, Henriette aparține încă unei culturi a pudorii, chiar dacă scrie, sub umbrela ficțiunii, despre morfinomanie și excese sexuale. În plus, memorialista septuagenară are obiceiul de a-și filtra amintirile prin perdeaua de fum a unui spiritualism pe alocuri nesuferit.

Nu mă îndoiesc de faptul că cei care au cunoscut-o, tânără sau vârstnică, de la N. Carandino la Mihaela Cristea, au avut ce auzi de la această autoare mai presus decât cărțile ei.

Revista este editată de Asociația Creatorilor de Ficțiune (ACF).

Bulevardul Bălcescu, nr. 7,
București.

© OPTm

ISSN 2734 - 5017
ISSN-L 2734 - 5017

REDACȚIA

Editor-șef: Cristina BOGDAN.
Redactori: Mihai ENE,
Cătălin D. CONSTANTIN,
Doina RUȘTI, Radu ALDULESCU,
Cătrinel POPA, Enrique NOGUERAS,
Roberto MERLO, Sebastián TEILLIER,
Adriana TITIENI IRIMESCU,
Emanuela ILIE, Diana DRAGOMAN,
Ciprian HANDRU,
Bianca ZBARCEA, Codruț RADU.

<https://optmotive.ro>
e-mail: optmotive@gmail.com